

PRETEKST (12) *sb m*

pre- (7), prae- (3), prę (2); *zawsze*: -xt(-).

Pierwsze e prawdopodobnie jasne (tak w pre-); drugie e jasne.

sg *N* pretekst (3). ◇ *A* pretekst (2). ◇ *I* pretekstem (7); -em (2), -(e)m (5).

Sł stp, Cn brak, Linde XVII(XVIII) – XVIII w.

1. *Powód, często fałszywy, zmyślony [praetextus – zmyślanie, zamówka, sposób a jakoby wieczko albo pokrywka Mącz 453d; praetextum – zmyślona przyczyna Calep] (9) : y wołaią głosem wielkim: Piśmo przez piśmo ma być wykładano. Piękny pretext by to iedno prawdą był/ bo też to więc bywa/ że drugi piśmo przytoczy/ że thák przylęże do drugiego piśmá/ iákoby ow kolący orzech do mármurowey thablice przyłożył. SarnUzn D5.*

pretekst czego (4): [Niewidziáá fy e im [ludziom swowolnym] tráffnieyíá drogá do tego [swowolnego życia]/ iedno pretext Ewányeliey S. pretext słowá Bożego/ [...] perfuáduiác ludziem/ iż nie to Ewányelia/ nie to prawdziwie zbáwienna drogá/ którą kościoł krześciańki [...] poştánowił ZebrzydOdpow B]. Cf pretekst czego do czego; I sg w funkcji okolicznika; Wyrażenia przyimkowe.

pretekst czego do czego (1): Ma Krol IM pretext przeszley zasługiPana Gniezninskiego doprzyjęcia go właskę ActReg 118.

I sg w funkcji okolicznika: »pretekstem [czego]« (1): Zeby prętextem vchwały téy Conştituciiéy przerzeczonéy Anni 1591. około ładzenia żołniérzów przez Hetmáná/ z Rotmiłtrzámi y Porucznikámi okkázia nie vroflá do enerwáciiey kárności żołniérzkiey SarnStat 436; [BusLic 41].

W przeciwstawieniu: »przyczyna ... pretekst« (1): Będzie Kátolik chćiał dawney religiey íwey ochraniác/ iáko Bog rozkazał/ nie chramiác według piśmá/ ná drugá łtronę: Zaydzie co roznego/ iż nie Kátoliká obrázi: á może y przyczyná nie bydź tylko pretext PowodPr 45.

Wyrażenie: »pretekst obłudny« (1): Gdzie więc káždy widzieć może/ gdzie takim gwałtem ciągná ty słowá/ że íe káзде słowo puka y trzefszczy. Y wnet to piśmem zálię chce oblepić/ y ony rospádliny zátkáć/ y zámázáć/ y wołaią głosem wielkim: Piśmo przez piśmo ma być wykładano. (marg) Pretexth obłudny (-) SarnUzn D5.

Szereg: »pretekst albo pokrywka« (1): Między infszymi tedy/ zdáło mi íię naprzod pokázáć praetext ábo pokrywkę/ ktorey Papieżowie ná złości y infze niezbożności íwe vzywáią. CzechEp 386.

Wyrażenia przyimkowe: »pod (tym) pretekstem« (2): Naprzod ich [Zborowskich] hidzono tzym rozumiano/ á pod tim pretextem wygubic/ dopierołz z onego tak zacnego Krolełtwa/ abo Hierarchiei vtzinic chciano Moldawia ábo Tranfalpinia PaprUp G2.

~ pod pretekstem czego (1): IZ íe wiele pomocników złych rzeczy y mężobóyftw pod praetextem ewáziiey przez przysięgę vkrywa/ y z wyłtepków íwych wychodzi: tedy temu zábiegáiąc/ vchwalamy [...] SarnStat 583. ~

*»za pretekstem [czego]« (1): y owłzem gdzieby iá [krew] kto przeléwáć chćiał/ *ex ifta causa* záłtáwiác íe o to włzyłcy będziem powinni/ choćby téz zá prętextem Dekretu/ álbo zá połtępkim iákim ładowym kto to czynić chćiał. SarnStat 115.*

2. *Pozór [praetextu – pod zmyślaniem albo kształtem; sub praetextu – pod tą zamówką, pod tym wieczkiem albo pokrywką Mącz 453d; pokrywka, pod pokrywką przyjaźni, płaszczyk – praetextus,*

praetextum Cn] [czego] (3) : [A ośobność [tj. odosobnienie] choćby miała prętext cnoty y świątobliwości/ przemierzła iest/ y łtrzedz fię iey trzebá. *DesidWilkow* 33.]

I sg w funkcji okolicznika: »pretekstem« (2): bo pośpolicie łie dźiwuią [= *przyglądają się*]/ á nie gálzą [pożaru]: czálem y ieden drugiego krádnie pretextem wnośić pomagánia. *GostGosp* 142; *KlonWor ded* **2.

Wyrażenie przyimkowe: »pod pretekstem« (1): á beśpieczna [*ojczyzna*] być nie może/ gdzie przedfięwzięcia/ zdania y łpráwy *Ciuuum* rozne od łiebie będa/ gdzie ieden tho/ drugi owo pod *praetextem* dobrego prowadzi *Phil* B3.

Synonimy: 1. *fortel, pozor*; 2. *pokrywka, pozor, wieczko, zamowka*.

JDok